

ЧАЛАВЕК І ЯГО РОД

Хто забыў сваіх продкаў — сябе губляе.

Уладзімір Караткевіч

Пры вывучэнні твораў раздзела:

✓ **будзем знаходзіць** словы, якія паказваюць адносіны герояў твораў да Радзімы, да зямлі, на якой нарадзіліся, яе мінулага;

✓ **будзем вучыцца** правільна і выразна чытаць уголас вершы, казкі і апавяданні; характарызаваць дзеючых асоб мастацкіх твораў; маляваць словамі партрэты герояў твораў.

Варта задумацца. Чаму кожны з нас павінен цікавіцца і ведаць свае карані, памятаць продкаў?

У свеце прыгожага

1. Разгледзьце рэпрадукцыю карціны мастака Валерыя Макарава «Нашы продкі».

2. Адкажыце на пытанні, выкарыстоўваючы неабходныя словы-падказкі.

1) Хто адлюстраваны на малюнку?

2) Якога колеру іх валасы? (Чорныя, рыжыя, русыя, белыя.)

3) У што апрануты мужчына і жанчына? (Кашуля, сукенка.) Які колер іх адзення? Чым яно ўпрыгожана?

4) Чаму, на вашу думку, мастак паказаў продкаў на фоне лесу і рэчкі?

5) Паразважайце, навошта ў небе намалюваны міфічны бог Пярун.

3. Складзіце слоўныя партрэты нашых продкаў з апорай на карціну і змешчаныя вышэй пытанні.

Славяне — вялікая група роднасных па паходжанні і блізкіх па мове і культуры народаў, якія жывуць у Еўропе і складаюць тры адгалінаванні: усходнеславянскае (рускія, украінцы, беларусы), заходнеславянскае (палякі, чэхі, славакі, лужычане), паўднёvasлавянскае (балгары, сербы, харваты, славенцы, македонцы). Назва «славяне», магчыма, утварылася ад слова «слава».

Пярún — бог грому і маланкі ва ўсходніх славян.

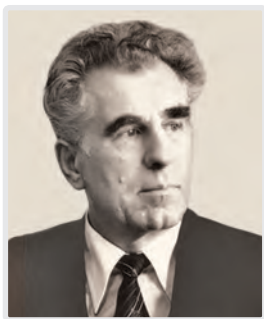
Ніл Гілевiч нарадзіўся на Лагойшчыне (Мiнская вобласць). «Родная мая вёска Слабада, — пісаў piсьменник, — знаходзiцца ў кiламетрах дванаццацi на паўночны захад ад Лагойска — у маляўнiчай узгоркавай мясцовасцi. У кнiжачцы аднаго краязнаўцы ў пачатку 20-га стагоддзя Лагойшчына называецца “беларускай Швейцарыяй”. Мне зразумелае гэта замялаванне нашымi краявiдамi: яны сапраўды надзвычай прыгожыя».

У Нiла Гiлевiча было 10 братоў i сясцёр. Дзецi рана далучалiся да працоўнага жыцця, дапамагал

пары, — успамінае пісьменнік, — было чытанне кніг. З дзвюх бібліятэк — школьнай і сельсавецкай — за тры гады я перацягаў напэўна добрую палавіну. Тры гады фашысцкай акупацыі ўспамінаюцца як жахлівы сон. Толькі пазней зразумеў, якім цудам мы засталіся жыць...»

Пасля вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Ніл пайшоў у 5-ы клас. Вучобу ў школе спалучаў з працай паштальёна, таму дзіцячыя і юнацкія ўражанні ад убачанага пасляваеннага вясковага жыцця складуць аснову многіх яго твораў.

Ніл Гілевіч вядомы не толькі ў нашай краіне, але і за мяжой. Яго кнігі для дарослых і дзяцей перакладзены на рускую, украінскую і балгарскую мовы.

Я — беларус

Ніл Гілевіч

Я — беларус, я нарадзіўся
На гэтай казачнай зямлі,
Дзе між лясоў і пушчаў дзікіх
Адвеку прашчтуры жылі.

Я — беларус, я ганаруся,
Што маю гэтае імя:
Аб добрай славе Беларусі
У свеце знаюць нездарма!

Я — беларус, і я шчаслівы,
Што маці мову мне дала,
Што родных песень пералівы
І зблізку чую, і здаля.

Я — беларус, і хоць сягоння
Яшчэ малы́, але скажу:
Я родам з племя непакорных
І прад бядой не задрыжу!..

- ?** 1. У творах вам сустрэкаліся словы, якія ўжываюцца нячаста, але іх значэнне пры чытанні зразумелае. Да слова *прашчуры* падбярыце сваё тлумачэнне.
2. Кожнае новае чатырохрадкоўе паэт пачынае паўтарэннем слоў «Я — беларус...». Чаму ён выкарыстаў такі мастацкі прыём?
3. Якімі рысамі характару надзелены беларус? Пацвердзіце свае думкі радкамі з верша. Якія якасці беларускага характару ёсць у вас? Пералічыце іх.
4. У чым галоўны герой твора бачыць сваё шчасце?
5. Паразважайце, ці ўдалося мастаку адлюстраваць на малюнку героя верша. Чаму вы так лічыце?
6. Падумайце, пасля якіх слоў пры чытанні патрэбна рабіць паўзы. З якой інтанацыяй трэба чытаць сказы з клічнікамі?
7. Вывучыце верш на памяць.

Успомніце. «Аб добрай славе Беларусі ў свеце знаюць нездарма» — так піша Ніл Гілевіч у вершы. Якімі славутасцямі і дасягненнямі нашай Айчыны мы можам ганарыцца сёння?

Успомніце. Ад якога слова паходзяць наступныя словы: *продкі, народ, Радзіма*? Што такое род? Хто складае народ? Паразважайце над гэтымі пытаннямі. Зверце свае адказы са слоўнікам.

Дба́нне — праяўленне ўвагі да патрэб каго-небудзь, турбаванне пра каго-, што-небудзь.

Зухава́ты — бойкі, удалы.

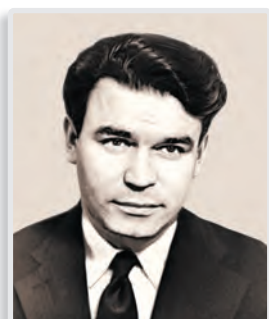
Наро́д — насельніцтва дзяржавы, жыхары краіны.

Продак — чалавек, які жыў задоўга да сучаснасці; заснавальнік сям'і, роду, племені.

Род — некалькі пакаленняў, якія паходзяць ад аднаго продка.

Спраўны — старанны, добрасумленны.

Творчае заданне. Прачытайце заглавак апавядання. Аб чым, на вашу думку, у ім будзе весціся гаворка? Ці гатовы вы ўжо зараз даць адказ на пытанне загаловка? Чаму?

Адкуль пайшоў твой род?

Паводле Барыса Сачанкі

Што такое жыццё? Дзеля чаго даецца яно чалавеку?

Узыходзіць сонца і заходзіць...
Святло — цемра, дзень — ноч... І зноў:
святло — цемра, дзень — ноч... Прылятаюць з выраю птушкі і адлятаюць у вырай... Зеленеюць дрэвы, кусты і жаўцеюць, скідаюць з сябе